

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Київського університету права

НАН України
проф. Юрій БОШИЦЬКИЙ

«17» 06 2026 р.

ПРОГРАМА

**ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДЛЯ
ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ НА ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ)
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА
ФІЛОСОФІЇ (PHD) ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ D9 «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»,
ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «БІЗНЕС, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВО»**

Затверджено
Рішенням Вченої ради
Київського університету права НАН України,

протокол № 3 від 16 червня 2026 р.

КИЇВ-2026

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування до аспірантури за спеціальністю D9 «Міжнародне право», розрахована на вступників до аспірантури на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Програма складена в обсязі навчальних програм для закладів вищої освіти IV рівня акредитації.

Програма містить систему теоретико-правових положень з міжнародного публічного права, які дозволяють претендентам на здобуття наукового ступеня доктора філософії опанувати комплексом необхідних і обов'язкових знань, основних правових понять і категорій.

Вступне випробування зі спеціальності проводиться в усній формі за екзаменаційними білетами, кожний з яких складається з 4-х питань.

Вступник до аспірантури повинен продемонструвати повноту знань категорійно-понятійного апарату, нових підходів до трактування окремих понять, категорій та термінів, розуміння їхньої сутності, а також знання фактів, термінології, структур, принципів, закономірностей, методів і засобів правової науки. Вступник до аспірантури повинен також продемонструвати здатність аналізувати проблему з різних точок зору, показати знання правових явищ та процесів, діапазон володіння вміннями навичками операційного рівня, методичну грамотність, зокрема сформованість конструктивно-планувальних, проектувальних, комунікативно-навчальних і дослідницьких умінь.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДЛЯ АСПІРАНТІВ

Тема 1. Поняття міжнародного права

Походження терміна «міжнародне право». Визначення поняття міжнародного права. Головне призначення міжнародного права. Міжнародне право та міжнародні відносини. Міжнародне право в міжнародній нормативній системі. Функції міжнародного права. Об'єкт і предмет міжнародного права. Поняття «суб'єкт міжнародного права». Поняття системи міжнародного права. Проблеми становлення загальноновизнаної системи міжнародного права. Закономірності розвитку системи міжнародного права.

Внутрішня організація міжнародного права. Системи міжнародного права і система міжнародних відносин. Питання функціонування сучасних регіональних підсистем системи міжнародного права. Загальна характеристика структури міжнародного права. Головні компоненти структури міжнародного права. Співвідношення структури і системи міжнародного права. Поняття галузі міжнародного права та її структура. Системні фактори, що мають роль утворюючих в галузі міжнародного права. Різновиди галузей міжнародного права. Поняття і структура інституту міжнародного права. Класифікація інститутів сучасного міжнародного права: загальносистемні, внутрішньогалузеві, комплексні, суміжні тощо. Система міжнародного права, система науки міжнародного права і система навчальних курсів міжнародного права.

Тема 2. Історія та становлення і розвиток міжнародного права

Сучасні концепції виникнення міжнародного права. Сучасна юридична наука про періодизацію історії міжнародного права. Наука міжнародного права та її роль у розвитку, становленні і функціонуванні міжнародного права. Міжнародне право в перехідний період від середньовіччя до нового часу. Вестфальський мир 1648 р. Основні інститути міжнародного права періоду абсолютизму. Вплив Великої французької та інших буржуазних революцій на розвиток міжнародного права. «Європейське міжнародне право цивілізованих народів». Віденський конгрес 1815 р. Паризький конгрес 1856 р. Берлінський конгрес 1878 р. Берлінська конференція 1884 – 1885 рр. Гаазькі конференції миру 1899 - 1907 рр. Міжнародне право як засіб закріплення поділу світу і колоніальних загарбань. Колонії, протекторати, сфери впливу. Перша світова війна і міжнародне право. Принципи міжнародних відносин, проголошені Жовтневою революцією і міжнародно-правова діяльність Радянської Росії. Версальські мирні угоди 1919 – 1920 рр. Ліга націй. Генуезька і Гаазька конференції 1922 р. Локарнська конференція

1925 р. Пакт Бріана Келлога. Конвенції про визначення агресії 1933р. Мюнхенська угода 1938 р. Радянсько-німецький пакт 1939 р. («пакт Ріббентропа Молотова») і таємні протоколи до нього. Війна Радянського Союзу з Фінляндією (1939р.) і виключення СРСР з Ліги Націй (14 грудня 1939 р.). Друга світова війна і міжнародне право. Вашингтонська декларація 1942 р. Московська, Тегеранська (1943 р.), Ялтинська і Берлінська (1945 р.) конференції та їх рішення. Нюрнберзький і Токійський трибунали. Конференція Об'єднаних Націй у Сан – Франціско. Потсдамська конференція та її значення для розвитку міжнародного права. Утворення Організації Об'єднаних Націй. Статут ООН. Мирні договори 1947 р. Мирне врегулювання з Німеччиною та Японією. Створення НАТО, СЕАТО, СЕНТО та їх вплив на вирішення питань колективної безпеки. Система органів співробітництва країн Східної Європи. Рада Економічної Взаємодопомоги. Загальна декларація прав людини. Встановлення і зміцнення принципів міжнародного співробітництва в галузі прав і основних свобод людини. Нові незалежні держави країн Азії, Африки та Латинської Америки та міжнародне право. Рух неприєднання, його цілі та принципи. Міжнародні військові трибунали для Югославії та Руанди. Схвалення Статуту Міжнародного кримінального Суду ООН (Рим 18 липня 1998 рік). Методологія науки міжнародного права. Сучасна система науки міжнародного права. Актуальні проблеми теорії і практики міжнародного права.

Тема 3. Норми міжнародного права

Поняття, визначення і характеристика норм міжнародного права. Класифікація і ієрархія норм у міжнародному праві. Види міжнародно-правових норм: норми, принципи і норми звичаї; універсальні і локальні норми; юридичні і фактичні; диспозитивні та імперативні. Питання про субординацію норм міжнародного права. Концепція узгодження позицій суб'єктів міжнародного права у процесі нормотворення. Зіставлення категорій «воля держави» і «позиція держави». Визнання звичаєвого правила нормою права *opinio juris*. Ст. 38 Статуту Міжнародного суду та його практика. Поняття імперативних норм *jus cogens* та особливості їх творення. Ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Неприпустимість відхилення від імперативної норми і її зв'язок з принципом *pacta sunt servanda* (договори мають бути виконані). Риси норми *jus cogens*: приймається і визнається державами, має загальне визнання, володіє імперативною силою суворо обмеженість зміни і некодифікованість. Акти міжнародних організацій. Акти – рекомендації, акти правозастосовного характеру. Акти схвалення міжнародних договорів, що виходять за межі внутрішньої діяльності міжнародних організацій. Явне мовчазне прийняття державами актів міжнародних організацій.

Тема 4. Джерела міжнародного права

Визначення терміна «джерело міжнародного права». Формальні і матеріальні джерела. Перелік джерел міжнародного права згідно зі ст. 38 Статуту Міжнародного Суду. Міжнародні Конвенції. Міжнародні звичаї. Загальні принципи права. Судові рішення і доктрини найкваліфікованіших фахівців. Обов'язкові нормативні резолюції міжнародних організацій. Договір та. Звичай і договір як основні джерела міжнародного права ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Декларації, протоколи, пакти, трактати як форми міжнародних договорів. Розподіл джерел у міжнародному праві, критерії такого розподілу. Інші джерела міжнародного права. Загальні принципи міжнародного права, що закріплені в універсальних міжнародних договорах. Судові рішення і доктрини найкваліфікованіших фахівців з публічного права різних націй як допоміжні засоби визначення правових норм.

Тема 5. Імплементация та інкорпорація норм міжнародного права.

Кодифікація міжнародного права

Поняття механізму реалізації (імплементации) норм міжнародного права. Механізм реалізації норм міжнародного права в системі міжнародно – правового регулювання. Дозвіл, заборона і зобов'язання. Особливості їхньої реалізації норм міжнародного права. Співвідношення і особливості реалізації норм дозвольного, забороненого і зобов'язального характеру. Міжнародно-правові гарантії реалізації норм міжнародного права. Міжнародна правосвідомість. Міжнародний інституційний механізм реалізації норм міжнародного права. Юридичні факти в механізмі реалізації норм міжнародного права. Стадії і способи реалізації. Міжнародний контроль у механізмі реалізації норм міжнародного права. Особливості міжнародного тлумачення норм міжнародного права. Офіційне і неофіційне тлумачення. Головні засоби тлумачення. Поширювальне і обмежувальне тлумачення. Національний механізм реалізації норм міжнародного права. Національно-правові гарантії реалізації норм міжнародного права. Національний інституційний механізм реалізації норм міжнародного права. Національний правовий механізм реалізації норм міжнародного права. Національний контроль за належною реалізацією норм міжнародного права. Проблема співвідношення національно-правового тлумачення і необхідного з'ясування змісту норми міжнародного права. Граматичне і логічне тлумачення, систематичне й історико-політичне тлумачення. Походження ідеї інкорпорації як способу систематизації чинного міжнародного права. Офіційна і неофіційна інкорпорація. Поняття кодифікації і прогресивного розвитку міжнародного права. Віденський конгрес 1815 р. Міжнародні концепції у Женеві (1864 р.), Петербурзі (1868р.), Гаазі (1899 – 1907), Женеві (1949 р.). Резолюція асамблей Ліги Ніцій від 26 вересня 1927 р. Ст. 13 Статуту ООН. Комісії міжнародного права. Відмінності прогресивного розвитку кодифікації міжнародного права. Основні напрями кодифікації

міжнародного права. Узгодження позицій держав щодо змісту міжнародного правила поведінки і визнання державами цього правила нормою міжнародного права. Уточнення і перегляд чинних та розробка нових принципів і норм з врахуванням актуальних потреб міжнародних відносин. Роль міжнародних договорів у цьому процесі. Кодифікаційна робота в межах ООН.

Тема 6. Основні принципи міжнародного публічного права

Поняття принципів міжнародного права. Система принципів сучасного міжнародного права. Принцип як імперативний регулятор міжнародних відносин. Принцип як закономірність побудови системи міжнародного права. Принципи міжнародної правотворчості та правозастосування. Принципи-ідеї міжнародного права. Класифікація принципів міжнародного права. Взаємозв'язок і взаємодія принципів. Структура принципу міжнародного права. Кодифікація принципів: Статут ООН, Декларація про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р. Заключний акт Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. Конституція України щодо принципів міжнародного права. Принципи, що стосуються підтримання міжнародного миру і безпеки. Принцип незастосування сили чи погрози силою. Нормативний зміст. Озброєне та незброєне насильство. Статут ООН про законне застосування сили. Головні види порушення даного принципу. Принцип непорушності державних кордонів. Визначення принципу за Заключним актом НБСЄ. Нормативний зміст принципу. Співвідношення даного принципу з принципом недоторканості державних кордонів. Принцип територіальної цілісності держав. Становлення принципу та його визначення за Заключним актом НБСЄ. Нормативний зміст принципу. Принцип мирного розв'язання міжнародних суперечок. Його визначення та нормативний зміст. Принцип невтручання у внутрішні справи держав. Загальна характеристика процесу становлення принципу. Визначення та нормативний зміст такого принципу. Межі поняття «внутрішні справи». Взаємодія принципу з іншими принципами міжнародного права. Принципи, що пов'язані із міжнародним співробітництвом держав. Принцип суверенної рівності держав. Поняття та нормативний зміст принципу відповідно до Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. Розвиток нормативного змісту цього принципу в декларації принципів Заключного акту НБСЄ 1975 р. Принцип загальної поваги прав людини, визначення понять «права» і «свободи» людини. Статут ООН про права людини. Головні міжнародно-правові акти з питань прав людини. Міжнародні стандарти з прав і свобод людини та проблема їхньої національної імплементації. Принцип самовизначення народів і націй. Визначення та нормативний зміст принципу. Його роль у розв'язанні проблем колоніалізму та залежності народів. Співвідношення даного принципу з іншими, зокрема з принципами рівноправності, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи держави. Принцип співробітництва.

Визначення та нормативний зміст принципу. Принцип співробітництва та проблема дискримінації. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Визначення і нормативний зміст. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів 1969 року щодо цього принципу. Неможливість посилення на відсутність відповідної норми у національному законодавстві. Підсумковий документ Віденської зустрічі 1989 року про цей принцип. Принцип *pacta sunt servanda*.

Тема 7. Поняття суб'єкта міжнародного права

Поняття суб'єкта міжнародного права. Визначення суб'єкта міжнародного права. Міжнародна правосуб'єктивність, її співвідношення з поняттями правоздатність та дієздатність. Держава як головний суб'єкт міжнародного права. Універсальна правосуб'єктивність держави, її природа та складові. Унітарна, федеративна та конфедеративна держави: питання їхньої правосуб'єктності. Аналіз приписів ст. 5 Конституції України. Види суб'єктів міжнародного права. Нація і народ як суб'єкти міжнародного права. Квасидержавні утворення: вільні міста, Ватикан, Мальтійський орден. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права. Міжнародна правосуб'єктність транснаціональних корпорацій та фізичних осіб. Україна як суб'єкт міжнародного права. Аналіз Декларації про державний суверенітет України 1990 р. Ст. 5 Конституції України (1996 р.), Законів України «Про правонаступництво України 1991р. «Про міжнародні договори України» 1993 р.

Тема 8. Інститут визнання у міжнародному праві

Поняття визнання та його юридичне значення. Необхідність і актуальність визнання. Визнання держави, уряду, повсталого сторони, органів національного визволення, органів опору. Визнання де-факто і де-юре. Критерії офіційного визнання. Способи визнання. Визнання нових держав. Конститутивна та декларативна теорії визнання. Явне або мовчазне визнання. Визнання нових держав шляхом договірних відносин між іншими суб'єктами міжнародними права. Визнання правонаступництва держави. Визнання нових урядів. Доктрини Еситрад, Тобара. Критерії визнання нових урядів і критерії ефективності. Інші види міжнародно-правового визнання. Визнання органів опору. Визнання національно-визвольного руху. Визнання статусу воюючої сторони. Визнання уряду у вигнанні.

Тема 9. Інститут правонаступництва у міжнародному праві

Зміст та визначення правонаступництва держав. Чим зумовлюється необхідність правонаступництва держав та його визначення. Момент правонаступництва, держава – попередник та держава – наступник. Форми (підстави та сфера правонаступництва). Правонаступництво держав СНД, найважливіші угоди з цього питання між вказаними державами. Правонаступництво держав щодо міжнародних договорів.

Правонаступництво при об'єднанні держав. Правонаступництво у разі відокремлення частин держави та приєднанні її території до іншої держави. Специфіка правонаступництва нових незалежних держав. Правонаступництво щодо державної власності. Загальні приписи. Правонаступництво при об'єднанні держав. Правонаступництво при роз'єднанні держав. Правонаступництво у випадках передачі частин території або відокремленні частини території та її об'єднання з іншою державою. Специфіка правонаступництва держав СНД та нових незалежних держав. Правонаступництво щодо державних архівів. Загальні положення. Правонаступництво під час об'єднання держав. Правонаступництво у випадках роз'єднання держав. Правонаступництво у разі передачі частин території або відокремленні частини території та її об'єднання з іншою державою. Специфіка правонаступництва в державах СНД та нових незалежних держав. Правонаступництво щодо загальних боргів. Правонаступництво у разі роз'єднання держави. Інші випадки правонаступництва державних боргів. Специфіка правонаступництва щодо боргів нових незалежних держав.

Тема 10. Відповідальність у міжнародному праві

Поняття та суб'єкти міжнародної відповідальності. Визначення міжнародної відповідальності. Міжнародні делікти та та міжнародні злочини. Відповідальність держави та її юридичних і фізичних осіб. Головні риси міжнародної відповідальності. Відповідальність за злочин проти міжнародного миру та безпеки. Підстави міжнародно-правової відповідальності. Міжнародний договір, міжнародний звичай, рішення міжнародних організацій та міжнародних судових установ і односторонні міжнародно-правові акти як юридичні підстави міжнародно-правової відповідальності. Фактичні підстави міжнародно-правової відповідальності. Питання про винність. Класифікація міжнародних правопорушень: а) звичайні міжнародні правопорушення; б) особливо небезпечні міжнародні правопорушення; в) злочини проти людства. Класифікація злочинів проти людства: а) злочини проти миру; б) військові злочини; злочини проти людяності. Злочини колоніалізму, расизму. Нові форми рабства. Екоцид. Наслідки не дружнього акта, зловживання правом, квазіміжнародного правопорушення. Обставини, що звільняють від відповідальності. Визначення та види обставин, що звільняють від відповідальності: винність потерпілої сторони; форсмажорні обставини; крайня необхідність. Види і форми міжнародної відповідальності. Матеріальна та нематеріальна відповідальність. Форма міжнародно-правової відповідальності. Ресторація, сатисфакція, реституція, репарація. Залежність обсягу і виду відповідальності від характеру і наслідків правопорушення. Поняття міжнародно-правових санкцій. Особливості міжнародно-правових санкцій. Співвідношення міжнародно-правової відповідальності та міжнародно-правових санкцій.

Тема 11. Право міжнародних договорів

Поняття і юридична природа міжнародного договору. Визначення міжнародного договору. Об'єкт та мета міжнародного договору. Терміни, що використовуються для позначення суб'єктів договірної процесу. Класифікація міжнародних договорів: за колом учасників, характером договору, об'єктами регулювання та формами договору. Структура міжнародного договору та його мова. Укладання міжнародних договорів. Стадії укладання, уповноважені на укладання договору особи. Підготовка та прийняття тексту договору. Встановлення аутентичності тексту. Висловлення згоди на обов'язковість договору. Підписання договору, його ратифікація. Прийняття, затвердження договору, приєднання до нього. Депозитарій і його функції. Застереження до міжнародного договору та зауваження до нього. Міжнародні договори, укладені за участю міжнародних організацій. Дія і застосування договорів за участю міжнародних організацій у часі та просторі. Кодифікаційна робота Комісії міжнародного права. Чинність, дійсність та тлумачення міжнародних договорів. Надання договорам чинності. Договір на строк, без зазначення строку та безстроковий договори. Територіальна сфера дії договору.

Тлумачення міжнародного договору: визначення, головні принципи та засоби тлумачення. Дійсність договору, випадки його недійсності. Припинення дії договору. Юридичні підстави для припинення дії договору. Виконання зобов'язань. Закінчення терміну. Взаємна згода на припинення договору. Анулювання. Порушення умов договору іншою стороною. Неможливість виконання умов договору. Припинення за взаємною згодою. Перегляд. Переукладення. Призупинення дії договору. Поява нової норми міжнародного права імперативного характеру та її вплив на чинність договору. Поняття мирних договорів у контексті приписів ст. 53 Віденської конвенції 1969 р. Правові наслідки призупинення, перегляду, припинення дії міжнародного договору. Вплив збройних конфліктів і революцій на чинність міжнародних договорів. Поновлення дії договору.

Тема 12. Право зовнішніх зносин. Дипломатичне та консульське право

Зовнішні зносини держав. Поняття права зовнішніх зносин. Об'єкт і суб'єкти права зовнішніх зносин. Джерела права зовнішніх зносин. Конвенційні й узвичаєні норми міжнародного права у сфері зовнішніх зносин держав. Роль внутрішньодержавного законодавства в регламентації створення і діяльності органів зовнішніх зносин. Система права зовнішніх зносин. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. Конвенція про спеціальні місії 1963р. Віденська конвенція про представництва держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р. Органи зовнішніх зносин держави та їх система. Внутрішньодержавні конституційні

і спеціалізовані органи зовнішніх зносин. Парламент, глава держави, уряд, глава уряду. Міністерства, відомства, комітети у сфері зовнішніх зносин держави. Поняття дипломатичного права. Дипломатичні представництва та місії. Визначення та система дипломатичного права. Головні міжнародно-правові документи. Постійні та термінові органи зовнішніх зносин. Склад та функції дипломатичного представництва. Стадії призначення голови дипломатичного представництва, припинення його повноважень. Члени дипломатичного представництва. Дипломатичний корпус. Привілеї та імунітети. Визначення термінів «дипломатичний корпус», «Привілеї» та «імунітети». Привілеї та імунітети дипломатичного представництва і дипломатичного персоналу. Зв'язок дипломатичного представництва з іншими представництвами та своєю країною. Митні привілеї. Обов'язки дипломатичного представництва.

Дипломатичне право спеціальних місій і міжнародних організацій. Визначення та призначення дипломатичних місій, їхні рівні. Привілеї та імунітети членів дипломатичних місій. Дипломатичний статус міжнародної організації, її посадових осіб та службовців. Дипломатичний статус експертів ООН. Консульське право. Історія виникнення та визначення. Джерела консульського права. Типи консульських установ. Процедура призначення консула. Припинення повноважень. Класи та персонал консульських установ. Консульські функції. Консульські привілеї та імунітети.

Тема 13. Право міжнародних організацій

Поняття і розвиток права міжнародних організацій. Зародження і становлення інституту міжнародних організацій в міжнародних відносинах. Правова природа адміністративних союзів XIX ст. Ліга Націй. Сучасна система міжнародних організацій, їх типи і види. Класифікація міжнародних організацій. Право міжнародних організацій як галузь сучасного міжнародного права. Суб'єкти і об'єкти права міжнародних організацій. Джерела права міжнародних організацій. Юридична природа міжнародних організацій. Міжнародні організації і державний суверенітет. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій. Правова основа створення і функціонування міжнародних організацій. Проблема кодифікації права міжнародних організацій. Поняття міжнародної організації. Класифікація міжнародних організацій: за характером членства, колом учасників, характерами компетенції та повноважень, порядком вступу. Процес утворення міжнародної організації: прийняття засновницького документа, створення матеріальної структури, скликання головних органів. Договірна правосуб'єктність міжнародної організації.

Припинення існування. Компетенція міжнародних організацій, їхніх органів. Компетенція та функції міжнародних організацій. Органи міжнародної організації. Види таких органів, принципи їхнього формування. Визначення рішення міжнародної організації (її органу). Прийняття рішення, види більшості. Поняття консенсусу. Організація Об'єднаних Націй. Історія

створення і правова природа ООН. Статут ООН. Членство в ООН. Система органів ООН. Генеральна Асамблея. Рада Безпеки. Економічна і Соціальна. Міжнародний Суд. Секретаріат ООН. Питання перегляду Статуту ООН. Створення Ради з прав людини в ООН. Спеціалізовані та інші установи системи ООН. Загальна характеристика спеціалізованих установ ООН. Цілі, склад, структура, основні принципи і напрями діяльності: Міжнародної організації праці (МОП), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Продовольчої і сільськогосподарської Організації Об'єднаних Націй (ФАО), Організації Об'єднаних Націй в питаннях освіти науки і культури (ЮНЕСКО), Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), Організації Об'єднаних Націй по промисловому розвитку (ЮНІДО) та інших установ ООН, які забезпечують співробітництво економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру. Цілі, склад, структура, основні принципи та напрями діяльності спеціалізованих установ ООН, які забезпечують міжнародне співробітництво в галузі транспорту, зв'язку, охорони природи: Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО), міжнародна морська організація (ІМО), Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ), Всесвітній поштовий союз (ВПС), Всесвітня метеорологічна організація (ВМО) тощо. Цілі, склад, структура, основні принципи та напрями діяльності спеціалізованих установ ООН, покликаних забезпечити міжнародне співробітництво в сфері фінансів і кредиту: Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР). Організаційно-правові особливості діяльності МАГАТЕ. Автономні організації ООН (ЮНКТАД, ГАТТ/СОН та ін.): правові особливості і головні напрями їх діяльності. Роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблеми сучасності. Міжнародні конференції, їх статус, правила процедури. Механізм прийняття рішень. Природа прийнятих ними актів.

Тема 14. Поняття території як правової категорії у міжнародному праві

Територія та її види. Визначення території. Державна територія, особливості її статусу. Територія з міжнародним режимом – відкрите море, повітряний простір над ним, глибоководне дно за межами континентального шельфу. Територія із змішаним режимом (континентальний шельф, економічна морська зона). Територія під особливим правовим режимом. Нейтралізовані та демілітаризовані території. Без'ядерні зони: політичні і правові аспекти. Склад і юридична природа державної території. Сухопутна і водна території, повітряний простір. Надра. Суверенітет та юрисдикція держави на своїй території. Природне середовище. Право концесій. Кордони державної території. Види сухопутних та водних кордонів. «Історичні» кордони. Правовий статус та режим кордонів. Зміна кордонів та територіальні суперечки. Підстави для зміни кордонів. Типові випадки

суперечок про кордони. Неузгодженість кордонів і територіальні суперечки. Засади розв'язання територіальних суперечок, можливі докази належності території. Принцип естопель. Міжнародні річки. Визначення та види міжнародних річок. Головні приписи про судноплавство на міжнародних річках. Несудноплавне використання міжнародних річок. Головні принципи правового режиму міжнародних рік. Багатонаціональні і прикордонні ріки. Віденський 1815 р. і Паризький 1856 р. конгреси про свободу судноплавства по міжнародних ріках Європи. Міжнародно-правовий режим Арктики та Антарктики. Правові питання території України. Державні кордони України. Законодавство України про територіальне верховенство і режим державних кордонів. Міжнародні угоди України і принцип цілісності державної території і непорушності державних кордонів. Морські, суходільні, повітряні та річкові кордони України. Правові проблеми перебування іноземних військ на території України. Правові питання регулювання транзиту через територію України. Територіальні проблеми України.

Тема 15. Міжнародне морське право

Виникнення і розвиток міжнародного морського права. Поняття і головні риси міжнародного морського права як галузі сучасного міжнародного права. Кодифікація і прогресивний розвиток міжнародного морського права. Перша (1958р.). Друга (1960р.) і Третя (1973-1982рр.) конференції ООН з морського права. Женевські конвенції з морського права 1958р. Конвенція ООН з морського права 1982р. Формування і значення основних принципів міжнародного морського права. Міжнародно-правові звичаї у цій галузі. Міжнародний інституційний механізм у галузі мореплавства й експлуатації ресурсів морських просторів Світового океану. Міжнародна морська організація (ІМО). Міжурядова океанографічна комісія ЮНЕСКО (МОК). Класифікація морських просторів і правовий статус морських суден. Національність суден і пов'язані з цим правові наслідки. Імунітет державних морських суден. Правовий статус військових кораблів та їх екіпажів. Внутрішні (національні) морські води. Затоки і бухти. Внутрішні моря. Історичні затоки. Морські порти. Правове становище іноземних торговельних суден і військових кораблів у внутрішніх водах держави. Територіальні води (територіальне море). Ширина територіальних вод у сучасному міжнародному праві і методи її відрахування. Право мирного проходу. Режим територіального моря відповідно до Конвенції ООН по морському праву 1982 р. Закони і правила прибережної держави щодо мирного проходу.

Прилеглі зони. Поняття і види прилеглих зон. Режим і їх межа згідно з конвенціями 1958 р. і 1982 р. Континентальний шельф. Женевська Конвенція про континентальний шельф 1958р. та Конвенція ООН по морському праву 1982 р. Делімітація континентального шельфу. Правовий статус вод, що

покривають континентальний шельф. Виключна економічна зона. Поняття, правовий статус і ширина виключної економічної зони. Делімітація морських просторів, які створюють економічні зони держав із протилежними чи суміжними узбережжями. Вирішення спорів щодо живих ресурсів виключної економічної зони. Міжнародно-правовий режим відкритого моря. Женевська конвенція про відкрите море 1958р. Конвенція ООН з морського права 1982 р. Складові принципи свободи відкритого моря: свобода судноплавства; свобода польотів повітряних суден над відкритим морем; свобода наукових досліджень; свобода прокладати підводні кабелі та трубопроводи на дні відкритого моря; свобода споруджувати штучні острови й інші установки, які не суперечать нормам міжнародного права; свобода рибальства з дотриманням умов щодо збереження живих ресурсів відкритого моря. Імунітет військових кораблів у відкритому морі. Обов'язок подання допомоги тим, хто терпить біду. Боротьба з піратством і актами тероризму у відкритому морі: норми Женевської конвенції про відкрите море 1958 р., Конвенції ООН з морського права 1982 р. і Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р. Внутрішньоконтинентальні держави та їх право на доступ і користування свободами відкритого моря. Міжнародно-правове поняття і класифікація архіпелагів. Правовий режим міжнародних проток. Міжнародні канали. Міжнародний район морського дна і його режим за Конвенцією ООН 1982 р. Міжнародний орган з морського дна. Проблема демілітаризації морського дна. Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів і в його надрах ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення 1971 р. Правовий статус штучних об'єктів у Світовому океані.

Тема 16. Міжнародне повітряне право

Поняття і зміст міжнародного повітряного права. Міжнародне повітряне право як галузь міжнародного права. Особливості міжнародного повітряного права. Національне законодавство щодо повітряного права. Виключний і повний суверенітет держави над її повітряним простором. Джерела міжнародного повітряного права. Головні принципи міжнародного повітряного права. Правовий статус повітряного простору. Суверенітет держави на свою територію як основа правового статусу її повітряного простору. Правовий статус повітряного судна і його екіпажу. Національна належність і реєстрація повітряних суден. Склад екіпажу повітряного судна. Громадянство і основні права і обов'язки членів екіпажу повітряного судна. Правова регламентація та юридична класифікація міжнародних повітряних сполучень. Міжнародно-правові аспекти національних польотів. Поняття міжнародного польоту. Поняття статусу міжнародного аеропорту. Прикордонний, митний, валютний і санітарний огляд і контроль. Чиказька конвенція 1944р. щодо аеропортів. Правове регулювання комерційної діяльності в міжнародних повітряних сполучень. Боротьба з актами незаконного втручання в діяльність цивільної авіації. Міжнародні організації

в галузі цивільної авіації) міжурядові організації: Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО), Європейська конференція цивільної авіації (ЄКАК), Європейська організація із забезпечення безпеки аеронавігації (Євроконтроль); б) неурядові організації: Міжнародна асоціація повітряного транспорту (ІАТА), Міжнародна федерація асоціації пілотів (ІФАЛПА), Міжнародна асоціація цивільних аеропортів (ІКАА) тощо.

Тема 17. Міжнародне космічне право

Поняття і головні особливості міжнародного космічного права. Особливості режиму космічного простору. Суб'єкти та об'єкт міжнародного космічного права. Джерела міжнародного космічного права: конвенційні норми і норми міжнародно-правових звичаїв. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, 1967 р. (Договір про космос); Угода про врятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, які запуснені в космічний простір, 1968 р. (Угода про врятування космонавтів); Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами, 1972р. Конвенція про реєстрацію об'єктів, запуснених у космічний простір, 1975 р. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах, 1979 р. (Угода про Місяць). Міжнародно-правовий режим космічного простору та небесних тіл. Концепція загальної спадщини людства в космічному праві. Заборона воєнної діяльності у космосі. Запобігання потенційно шкідливим експериментам у космічному просторі. Проблема висотної межі державного суверенітету. Правовий статус космічних апаратів і екіпажів. Поняття космічного об'єкта. Реєстрація космічних об'єктів. Правовий режим космічних кораблів багаторазового використання і навколоземних космічних станцій. Здійснення юрисдикції і контролю над космічними об'єктами і космонавтами. Міжнародно-правовий статус космонавтів як посланців людства у космос. Міжнародно-правове забезпечення безпеки космічних екіпажів. Порядок повернення пілотованих космічних об'єктів, які здійснили посадку на іноземні території. Міжнародно-правова відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами.

Тема 18. Міжнародно-правова охорона навколишнього середовища

Поняття і особливості міжнародного права навколишнього середовища як галузі сучасного загального міжнародного права. Головні принципи міжнародно-правової охорони навколишнього середовища. Всесвітня стратегія охорони природи 1980 р. Всесвітня хартія природи 1982р. Конвенція про заборону воєнного чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1977 р. Інституційний механізм міжнародно-правової охорони навколишнього середовища. Міжнародні конференції. Програма ООН з охорони навколишнього середовища (ЮНЕП). Діяльність ІМКО, ФАО, ЮНЕСКО та інших

міжнародних організацій в галузі охорони навколишнього середовища. Неурядові міжнародні організації у галузі охорони навколишнього середовища. Міжнародно-правова охорона Світового океану. Лондонська конвенція по запобіганню забруднення моря нафтою 1954 р., поправки до неї 1962, 1969, 1971 рр., Конвенція про запобігання забруднення моря скиданням відходів та інших матеріалів 1972р. Конвенція 1969 р. про втручання у відкритому морі у випадках аварій, які спричинюють забруднення моря нафтою, і цивільної відповідальності за шкоду, заподіяну забрудненням нафтою. Конвенція про рибальство й охорону живих ресурси відкритого моря 1958 р., Міжнародна конвенція про регулювання китобійного промислу 1946р. та ін. Міжнародно-правова охорона земельних та інших ресурсів суходолу, рослинного і тваринного світу. Конвенція про водно-болотні угіддя 1971 р. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, які знаходяться під загрозою зникнення 1973 р. Міжнародно-правова охорона суходільних вод, рік, озер, заповідника у 1998 р. Міжнародно-правова охорона навколишнього середовища Арктики та Антарктики. Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики 1980 р. Міжнародно-правова охорона атмосфери Землі та космічно-го простору. Конвенція про трансграничне забруднення повітря на великі відстані 1979 р. Конвенція про озоновий шар 1985 р. Природоохоронне законодавство України.

Тема 19. Право міжнародної безпеки і міжнародні збройні конфлікти

Поняття і особливості права міжнародної безпеки. Право міжнародної безпеки як галузь сучасного загального міжнародного права. Джерела права міжнародної безпеки. Головні та спеціальні принципи. Універсальна і регіональна системи міжнародної безпеки і забезпечення примату права в політиці. Суверенітет на сучасному етапі. Універсальні та регіональні організації і угоди, їхньої роль у зміцненні системи міжнародної безпеки. Правові основи взаємодії між регіональними організаціями і ООН. Організація з безпеки і співробітництва в Європі. Становлення інституційного механізму забезпечення безпеки в Європі. Концепція «загальноєвропейський дім». Проблема забезпечення колективної безпеки держав Азії і Африки. ОАД і колективна безпека країн-членів. Засоби забезпечення міжнародної безпеки. Індивідуальна саооборона. Колективна самооборона. Система колективної безпеки відповідно до ст. 51 Статуту ООН. Значення постійного нейтралітету і політики неприєднання як засобів обмеження і зменшення небезпеки війни. Правове становище постійно нейтральних і держав, які не приєднались до наявних військово-політичних блоків і систем. Створення без'ядерних і нейтральних зон. Договори: Вашингтонський про Антарктику 1959 р., Тлателолко 1967 р. Раротонга 1985 р. Декларація про державний суверенітет України і програма становлення постійно нейтральної, позаблокової, без'ядерної держави. Роззброєння і

обмеження зброї як матеріальна гарантія міжнародної безпеки у військовій галузі. Роззброєння як принцип сучасного міжнародного права.

Механізм роззброєння в рамках ООН. Комісія ООН з роззброєння; розгляд цієї проблематики на щорічних і спеціальних сесіях Генеральної Асамблеї; Конференція (Комітет) з роззброєння як орган, що функціонує в Женеві (Швейцарія) поза рамками ООН. Головні чинні міжнародно-правові акти щодо роззброєння чи скорочення зброї: Московський договір 1963 р. про заборону випробування ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі і під водою; Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968р.; Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів і в його надра ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення 1970 р.; конвенція про заборону розробки, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї і про її знищення 1972 р.; Конвенція про заборону воєнного чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1978 р.; Конвенція про заборону чи обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних пошкоджень, чи такі, що мають не вибірккову дію 1981 р.; Договір про РСМД 1987р. Обмеження і скорочення стратегічної наступальної зброї. Заходи попередженню раптового нападу. Двосторонні договори з цієї проблеми з країнами Заходу. Договір між СРСР і США про скорочення й обмеження стратегічної наступальної зброї. Договір про звичайні збройні сили в Європі, Протокол Наради глав держав-членів СНД і

Угода цих держав про порядок їх ратифікації, схвалення і виконання 1992р. Законодавчі акти України з питань військової сфери і державної безпеки. Міжнародна безпека та її забезпечення. Історія розвитку та визначення права міжнародної безпеки. Статут ООН про міжнародну безпеку. Рада безпеки як інструмент миру: кваліфікація ситуації, подальші заходи, операції щодо підтримки миру. Регіональні збройні сили. Засоби забезпечення миру. Система колективної безпеки. Засоби зміцнення довіри. Міжнародний контроль. Міжнародна безпека та НБСЕ. Міжнародні сутички. Право війни. Спеціальні принципи збройної боротьби. Джерела «права війни». Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них. Злочини проти миру та відповідальність за їхнє вчинення. Початок війни. Нейтралітет. Оголошення війни. Стан війни та його юридичні наслідки. Театр війни і театр воєнних дій. Території, що не можуть стати театром воєнних дій. Визначення нейтралітету. Права та обов'язки нейтральних держав у сухопутній та морській війнах.

Повітряний простір нейтральних країн. Правове положення учасників збройних сутичок. Воєнна окупація. Визначення збройних сил. Комбатант і некомбатант. Їхній статус. Визначення поняття «найманець». Міжнародно-правова боротьба з найманством (Конвенція ООН 1989 р.) Поняття воєнної окупації. Закони та звичаї сухопутної війни про воєнну окупацію. Женевська конвенція про захист цивільних осіб за часів війни 1949 р. Заборонені засоби та методи ведення воєнних дій (сухопутна війна). Визначення засобів та

методів ведення збройних дій. Заборонені види звичайної зброї, хімічна та бактеріологічна зброя. Цивільні та військові об'єкти, об'єкти з «небезпечною силою». Конвенція про заборону воєнного чи іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1977 р. Конвенція про захист культурних цінностей у випадках збройних сутичок 1954 р. Морська та повітряна війна. Джерела міжнародного права стосовно цих видів війни. Театр морської війни і морські сили. Військово-морська блокада. Військова контрабанда. Недоторканість суден. Мінна зброя та її використання. Головні зауваження. Що стосуються повітряної війни. Права особи при збройних сутичках. Визначення та правовий статус поранених або хворих. Заборона мародерства. Режим військового полону. Завершення військових дій та стану війни. Співвідношення понять «завершення військових дій» та «завершення стану війни». Засоби завершення стану війни: мирний договір, декларація.

Тема 20. Міжнародно-правові мирні засоби розв'язання міжнародних спорів

Мирні засоби – єдиний правомірний шлях вирішення спорів між державами. Зміст, становлення розвиток принципу мирного вирішення міжнародних спорів і його значення в сучасному світі. Головні міжнародно-правові акти, які відображають його зміст. Види міжнародних спорів. Поняття і види мирних засобів вирішення міжнародних спорів в історичному розвитку. Системи засобів мирного вирішення спорів між державами. Міжнародні спори політичного і юридичного характеру і відповідні засоби їх вирішення.

Консультація як особлива форма переговорів між державами. Консультації факультативні та обов'язкові. Безпосередні переговори як початковий засіб встановлення і регулювання відносин між державами як головний засіб вирішення міжнародних справ.

Класифікація дипломатичних переговорів. Переговори двосторонні і багатосторонні. Значення переговорів на вищому рівні і міжнародних конференціях. Добрі послуги і посередництво. Спільне і відмінне між ними. Міжнародна слідча процедура. Узгоджувальні комісії. Порядок їхнього формування, характер прийнятих рішень. Міжнародні угоди про примирливу процедуру. Міжнародні третейські суди (арбітражі). Історія розвитку і процедура діяльності третейських судів. Види міжнародних третейських судів. Постійна палата Третейського суду в Гаазі. Арбітражна процедура і правила арбітражного процесу. Міжнародно-судовий розгляд. Загальні положення, юрисдикція міжнародних судових установ, факультативна і обов'язкова. Джерела права і процедура розгляду справ. Постійна палата Міжнародного правосуддя. Міжнародний суд ООН. Компетенція і організація міжнародного суду ООН. Юрисдикція Міжнародного суду. Процедура розгляду справ. Рішення, консультативні висновки і постанови Міжнародного суду ООН. Регіональні міжнародні суди: Суд Європейського Союзу, Європейський суд з прав людини. Міжамериканський суд з прав

людини. Конвенція з примирення і арбітражу в рамках ОБСЄ. Ставлення України до міжнародних судових процедур. Особливості вирішення міжнародних спорів в рамках міжнародних організацій.

Тема 21. Міжнародне гуманітарне право

Поняття і зміст міжнародного гуманітарного права як галузі міжнародного права. Суб'єкти і об'єкт міжнародного гуманітарного права, джерела останнього. Поняття і зміст прав і свобод людини. Співробітництво держав у сприянні і розвитку поваги до прав людини. Статут ООН, мирні договори та угоди про опіку після другої світової війни про права людини та їх стандарти: Загальна декларація прав людини 1948 р. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966р. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1976 р. Другий факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1989 р. Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього, про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, про ліквідацію усіх форм расової дискримінації, про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства, проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження й покарань, про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, про права дитини, в галузі праці. Конвенції та документи Ради Європи ОБСЕ з цих питань. Міжнародний та регіональний механізм контролю і забезпечення прав і свобод людини. Генеральна Асамблея ООН та допоміжні органи. Економічна і Соціальна Рада ООН та її допоміжні органи. Правила процедури функціональних комісій Економічної і Соціальної Ради. Комісія по правах людини. Підкомісія по попередженню дискримінації і захисту меншин. Комісія по становищу жінок. Комітет по ліквідації расової дискримінації. Комітет по правах людини. Комітет по економічних, соціальних і культурних правах. Комітет по ліквідації дискримінації щодо жінок. Комітет проти катувань. Група трьох. Центр по правах людини. заступник Генерального секретаря по правах людини та його канцелярія. Верховний комісар ООН у справах біженців.

Принципи гуманізації міжнародного права в умовах війни: недопустимість застосування варварських і нелюдських засобів ведення збройної боротьби; захист жертв війни і громадянських об'єктів; однакове поводження з учасниками збройної боротьби і заборона їх дискримінації; чесність і добросовісність у виборі методів, які використовуються в ході воєнних дій; відповідальність учасників збройних конфліктів за воєнні злочини тощо. Учасники збройних конфліктів за класифікацією Додаткових протоколів I та II 1977р. до Женевських конвенцій 1949 р. Комбатанти. Некомбатанти. Закони і звичаї війни щодо прав людини. Недопустимість ведення воєнних дій проти мирного населення. Заборона чи обмеження певних видів звичайної зброї і абсолютна протиправність застосування зброї

масового знищення. Захист цивільного населення під час війни, у тому числі в умовах воєнної окупації. Режим військового полону, поранених і хворих із складу збройних сил. Діяльність України по забезпеченню прав і свобод людини та імплементації основних приписів гуманітарного права. Міжнародна правова регламентація населення в міжнародному праві та громадянства. Визначення і головні риси громадянства, засоби його набуття та витрати. Подвійне громадянство.

Правовий режим іноземців, осіб без громадянства, біженців та переміщених осіб. Конституція та законодавство України про громадянство.

Тема 22. Міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю

Поняття злочинів міжнародного характеру як основного об'єкта співробітництва держав із запобігання таким злочинам і покаранню осіб, які їх вчинили. Відмінність злочинів міжнародного характеру від звичайної кримінальної злочинності і власне міжнародних злочинів. Форми міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю. Міжнародні органи і конференції по боротьбі зі злочинністю; розгляд різних аспектів проблеми запобігання і припинення злочинів, які посягають на національний і міжнародний правопорядок, на сесіях Генеральної Асамблеї ООН, у рамках діяльності Економічної і Соціальної Ради тощо; Комітет по попередженню злочинності і боротьбі з нею (КПЗБ) як допоміжний орган ЕКОСОР; Конгрес ООН з попередження злочинності і поведження з правопорушниками; Відділ Секретаріату ООН з кримінального правосуддя і попередження злочинності; міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол): її структура і функції; Спеціальний комітет ООН з міжнародного тероризму. Міжнародний кримінальний суд ООН. Головні напрями співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю:

а) злочини, які завдають шкоди мирному співробітництву і безпеці держав:

- міжнародний тероризм. Конвенція про запобігання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів 1973 р.; Проблеми міжнародно-правової регламентації відповідальності за найманство; Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заложників, 1979 р; Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, 1977 р;

- конвенція про боротьбу із захопленням заложників, 1979 р.; Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, 1977 р;

- викрадення літаків. Боротьба з захопленням повітряних суден й іншими незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації. Гаазька конвенція 1970 р. і Монреальська конвенція 1971р. Вашингтонська конвенція по запобіганню і покаранню актів тероризму, що набувають форми злочину проти осіб, і пов'язаними з цим вимогами, які мають міжнародний характер, 1971 р. Двосторонні конвенції по запобіганню викрадення повітряних суден, укладені Україною з іншими державами;

- незаконне радіомовлення і телепередачі. Міжнародна конвенція пелектрозв'язку 1965 р. Європейська угода про попередження радіопередач, які ведуться не з національної території;

б) злочини, які завдають шкоди економічному і соціально-культурному розвитку держав і народів:

- розповсюдження наркоманії і незаконна торгівля наркотиками. Боротьба з незаконним виробництвом і розповсюдженням наркотичних засобів і психотропних речовин. Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 р. зі змінами до неї 1972р., Конвенція про психотропні речовини 1971; Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988р;

- контрабанда і нелегальна еміграція. Законодавство України про контрабанду. Проблеми боротьби з нелегальною еміграцією та імміграцією;

- підробка грошей і цінних паперів. Женевська конвенція по боротьбі з підробкою грошових знаків 1929 р;

- зазіхання на національно-культурну спадщину народу. Пакт Реріха. Гаазька (1954р.) конвенція про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту і протокол до неї;

в) злочини, які завдають шкоди особистому і державному майну, моральним цінностям:

- рабство і работоргівля; інститути і подібні до них звичаї. Нові форми работоргівлі. Торгівля жінками і дітьми. Конвенція про рабство 1926р. зі змінами 1953р.;

Додаткова Конвенція про скасування рабства, работоргівлі й інститутів та звичаїв, подібних до рабства, 1956 р. Конвенція МОП №29 щодо примусової і обов'язкової праці 1930 р. Міжнародна конвенція про припинення торгівлі жінками і дітьми 1921 р. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами 1950 р;

- піратство. Характерні риси піратства. Піратство у відкритому морі та в повітряному над ним. Неонська угода 1937 р. Визначення піратства в Конвенції про відкрите море 1958р. Питання про піратство в Конвенції по морському праву 1982 р;

- розповсюдження порнографії. Паризька угода 1910 р. Міжнародна конвенція про припинення обігу порнографічних видань і торгівлі ними 1923 р;

г) інші злочини міжнародного характеру:

- розрив чи пошкодження підводного кабелю. Міжнародна конвенція по охороні підводних телеграфних кабелів 1884р.;

- зіткнення морських суден і подання допомоги на морі. Брюссельська конвенція для об'єднання деяких правил щодо зіткнення суден 1910 р. Брюссельська конвенція для об'єднання деяких правил щодо подання допомоги і рятування на морі 1910 р. Конвенція 1958р. про відкрите море. Конвенція ООН з морського права 1982р.; Конвенція про боротьбу з

незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, 1988р.;

- злочини, які вчинені на борту повітряного судна. Токійська конвенція про злочини і деякі інші факти, вчинені на борту повітряного судна 1963 р.

Двосторонні угоди про правову допомогу, укладені Україною із зарубіжними державами. Встановлення юрисдикції держави над злочинами міжнародного характеру – випадки і підстави. Багатостороння Конвенція про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для відбування покарання в державі, громадянами якої вони є, 1978. Видача (екстрадиція) злочинців: поняття та умови видачі. Суб'єкти видачі. Склад злочинців, які тягнуть за собою видачу. Правові підстави для видачі чи відмови в ній. Процедура видачі. Мотиви злочину і проблема видачі чи надання притулку. Видача осіб, які скоїли злочини міжнародного характеру як альтернативна процедура, передбачена переліченими вище конвенціями 1970, 1971, 1973, 1979 рр. Застосування вказаних засад (кримінального переслідування за законом утримуючої держави або ж видача звинувачуваного іншій заінтересованій державі) як фактор, що забезпечує невідворотність покарання у справах про злочини міжнародного характеру.

Тема 23. Україна і міжнародне право

Вплив першої світової війни та революції 1917 р. на міжнародне становище України. Міжнародно-правова діяльність Центральної Ради. Акти Гетьманщини. Мирний договір з Радянською Росією 12 червня 1918р. Дипломатичне визнання України в період Гетьманщини. Зовнішньополітична діяльність Директорії. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки і Акт злуки з Українською Народною Республікою. Дипломатична діяльність ЗУНР. Пакт Петлюри з Польщею. Міжнародно-правова діяльність Радянської України на початку 20-х років. Суверенітет і міжнародна правосуб'єктність України. Визнання України і розвиток дипломатичних і консульських відносин. Міжнародно-правова характеристика утворення СРСР. Міжнародно-правова діяльність України після другої світової війни. Здійснення дипломатичних та інших зовнішніх зносин. Міжнародна договірна діяльність УРСР. Участь Радянської України в міжнародному інституційному механізмі: міжурядових організаціях і міжнародних конференціях. Міжнародна правотворча діяльність УРСР. Місце та роль УРСР в універсальній і регіональній системах безпеки. Незалежність України. Припинення існування СРСР і створення Співдружності Незалежних Держав. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990р. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрямки зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. Конституція України та розвиток процесів регіональної і міжнародної інтеграції.

Міжнародно-правові аспекти здійснення державного суверенітету України на сучасному етапі. Проголошення Верховною Радою України 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет і 24 серпня 1991 р. Акта

про незалежність України. Визнання України як незалежної суверенної держави. Зовнішньополітична концепція та дипломатична діяльність України. Участь в міжнародному інституційному механізмі. Сучасні універсальна і регіональні системи безпеки і участь України в їх становленні та розвитку. Міжнародні ініціативи України.

Міжнародно-правова діяльність України в межах Організації з питань безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) і на універсальній основі (в рамках ООН). Діяльність України із входження до загальноєвропейського правового простору.

Тема 24. Роль міжнародного права в умовах глобалізації

Проблеми реформування міжнародного інституційного механізму і трансформації сучасного міжнародного права. Забезпечення примату міжнародного права в політиці. Суверенітет на сучасному етапі. Питання розвитку інституту міжнародної правосуб'єктності. Досягнення в становленні нового міжнародного економічного порядку. Правові проблеми становлення нового інформаційного порядку. Глобальні проблеми на рубежі XX-XXI століття. Правові питання екологічної безпеки. Міжнародна гуманітарна еволюція і міжнародне право. Міжнародна Хартія прав людини і внутрішня компетенція держав. Проблеми підвищення ефективності сучасного міжнародного права. Нові риси сучасного міжнародного права. Розширення сфери дії сучасного міжнародного права. Прогнозування розвитку міжнародного права.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

1. Віденська декларація та Програма дій 1993 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_504
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1986 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118
3. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх 403 відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН від 24.10.1970 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_569
4. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних націй 2000 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_621
5. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі ООН. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_055
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_568
8. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: Постанова Вищого спеціалізованого суду України з 434 розгляду цивільних і кримінальних справ від 19 грудня 2014 р. №13. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>
9. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. №40. Ст.527.
10. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 №1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2004. № 50. Ст. 540.
11. Резолюція ООН про відповідальність держав за міжнароднопротиправні діяння від 2001 р. URL: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/477/99/PDF/N0147799.pdf?OpenElement>
12. Статут Ліги Націй. Повний текст українською. URL: https://yuristonline.org/publ/istoricheskie_dokumenty_istorichni_dokumenti/statut_ligi_nacij_usta_440_v_ligi_nacij/2-1-0-1227
13. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду ООН від 26.06.1945. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_010/page2

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович М. Міжнародне публічне право: підруч. для студ. закладів вищої освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 516 с.
2. Баймуратов М., Кофман Б. Міжнародне публічне право. Загальна частина: підручник / М. Баймуратов, Б. Кофман; за загальною ред. М. Баймуратова. Одеса, 2024. 232 с.

3. Бевза Ю. П., Демчик Н. П., Мота А. Ф. Міжнародне право (у схемах і таблицях): навч. посібник. Електр. навч. вид. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2023. 138 с.

4. Грушко М. В. Міжнародне гуманітарне право: навчально-методичний посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права, професора О. В. Бігняка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 136 с.

5. Сироїд Т. Л. Міжнародне кримінальне право: підручник / Т. Л. Сироїд; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Вид. 2-ге, допов. Харків: Право, 2025. 536 с.

6. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / Т. Л. Сироїд, Л. О. Фоміна; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2024. 502 с.

7. Теорія міжнародного права: навчально-методичний посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. Херсон: Видавництво «Гельветика», 2020. 224 с.

8. Чернега В. М. Проблематика (тематика) дисертацій з міжнародного права, захищених у першій чверті XXI сторіччя. *Current issues in the development of Ukrainian legal education and science in the present day and post-war reconstruction: Scientific monograph*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2026. С. 133-159. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-629-4-7>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальов А.В. Імплементация міжнародно-правових зобов'язань з прав та свобод засуджених в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2024. 20 с.

2. Коруц У. З. Заборона пропаганди війни у сучасному міжнародному праві: реф. дис. ... д-а юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2023. 42 с.

3. Пасечник О. В. Становлення міжнародного правопорядку в умовах суспільно-політичної реальності метамодерну: реф. дис. ... д-а юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2024. 44 с.

4. Пилипенко В. П. Воєнні злочини в сучасному міжнародному праві: питання теорії та практики: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2021. 320 с.

5. Пилипенко В. П. Воєнні злочини за Римським статутом Міжнародного кримінального суду: питання теорії та практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2024. 40 с.

6. Тицька Я. О. Міжнародно-правові стандарти наукової діяльності: реф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2025. 40 с.

7. Філатов В. В. Модель перехідного правосуддя в сучасному міжнародному праві: реф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2024. 40 с.

8. Чернега В. М., Шаталова Л. М., Мельниченко О. В. Механізм правового регулювання міжнародних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2026. №93. Том 5. С. 432-437.

9. Чернега В. М., Шаталова Л. М., Мельниченко О. В. Реалізація освітніх програм зі спеціальності «Міжнародне право» в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. №1. Ч. 3. С. 278-282. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2026/02/44-2.pdf>

10. Чернега В. М., Шаталова Л. М., Мельниченко О. В. Система міжнародного права. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2026. №1. С. 66-70.

Затверджено на засіданні кафедри
міжнародного та приватного права,
протокол №7 від «15» квітня 2026 р.
В.о. завідувача кафедри,
доктор юридичних наук, професор

Віталій ЧЕРНЕГА